

Název judikátu: *Bezdůvodné obohaceni.
Soud: Nejvyšší soud
Datum rozhodnutí: 08/16/2005
Spisová značka: 33 Odo 879/2005
ECLI: ECLI:CZ:NS:2005:33.ODO.879.2005.1
Typ rozhodnutí: ROZSUDEK
Heslo:
Dotčené předpisy: § 120 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.
 § 451 odst. 1 předpisu č. 40/1964Sb.
Kategorie rozhodnutí: C

NEJVYŠŠÍ SOUD

ČESKÉ REPUBLIKY 33 Odo 879/2005

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK

JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v senátě složeném z předsedy Víta Jakšiče a soudců JUDr. Blanky Moudré a JUDr. Ivany Zlatohlávkové ve věci žalobkyně D. K., proti žalovanému P. Ř., jako obecným zmocněncem, o zaplacení částky 82.900,- Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu v Domažlicích pod sp. zn. 5 C 126/99, o dovolání žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Plzni ze dne 22. října 2002, č. j. 13 Co 540/2001-71, takto:

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 22. října 2002, č. j. 13 Co 540/2001-71, se zrušuje a věc se vrací tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

Okresní soud v Domažlicích (dále jen „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 9. května 2001, č. j. 5 C 126/99-41, ve znění opravného usnesení ze dne 2. července 2001, č. j. 5 C 126/99-47, zamítl žalobu, jíž se žalobkyně domáhala zaplacení částky 82.900,- Kč s 21% úrokem z prodlení od 24. 2. 1998 do zaplacení, a rozhodl o nákladech řízení. Vyšel ze zjištění, že žalobkyně je vlastnící mimo jiné pozemků č. 1253 a 2622 v kat. úz. K. p. Č. Její (dříve sporné) vlastnictví bylo postaveno najisto určovacím rozsudkem soudu prvního stupně ze dne 17. září 1998, sp. zn. 3 C 57/96, který nabyl právní moci dne 17. října 1998, ovšem datuje se již od právní moci rozhodnutí podle § 8 odst. 3 zákona č. 229/1991 Sb., vydaného ve věci téhož soudu sp. zn. 3 C 266/93, tedy od 28. 2. 1995. Žalovaný v roce 1998, a to ještě dříve, než bylo pravomocně určeno vlastnické právo žalobkyně ke zmíněným pozemkům, vymýtil část lesních porostů na nich se nacházejících a prodejem vytěžené dřevní hmoty získal nejméně částku 82.900,- Kč. V době předcházející vzniku vlastnického práva žalobkyně žalovaný osázel pozemek č. 1253 borovicemi určenými na vánoční stromky a hodnota takto založené plantáže vánočních stromků činila v prosinci 1998 podle žalovaným předloženého odborného vyjádření nejméně 133.280,- Kč. Z těchto skutečností soud prvního stupně dovedl, že prodejem dřevní hmoty vytěžené z pozemků žalobkyně se žalovaný na její úkor bezdůvodně obohatil o 82.900,- Kč a naopak žalobkyni vzniklo bezdůvodné obohaceni na úkor žalovaného tím, že žalovaný osázel její pozemek, a to nejméně ve výši 133.280,- Kč. Mají tedy vzájemné pohledávky, které je možno započítat ve smyslu § 580 občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“). Žalovaný v dopise ze dne 19. července 1999 a poté znovu v průběhu řízení před soudem prvního stupně učinil vůči žalobkyni projev směřující k započtení a jelikož jeho pohledávka převyšuje pohledávku žalobkyně a pohledávky se setkaly v únoru 1998, nelze žalobkyni její nárok přiznat.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Plzni jako soud odvolací rozsudkem ze dne 22. října 2002, č. j. 13 Co 540/2001-71, rozsudek soudu prvního stupně ve znění opravného usnesení potvrdil a rozhodl o nákladech

odvolacího řízení. Ztotožnil se se skutkovými a právními závěry soudu prvního stupně a v podstatě odkázal na odůvodnění jeho rozsudku. Pokud žalobkyně v odvolání namítla promlčení práva žalovaného na vydání bezdůvodného obohacení vzniklého osázením jejího pozemku, odkázal odvolací soud na § 205a občanského soudního řádu (dále jen „OSŘ“) s tím, že tato námitka nebyla uplatněna před soudem prvního stupně a není dána žádná z podmínek, za kterých by námitka promlčení mohla být považována za odvolací důvod.

Proti tomuto rozsudku podala žalobkyně dovolání, jehož přípustnost dovozovala z toho, že rozsudek má podle jejího přesvědčení po právní stránce zásadní význam, a v němž namítla, že řízení je postiženo vadou, která měla za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, a že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Poukázala především na to, že tvrzená pohledávka žalovaného vůči ní vznikla okamžikem, kdy se stala vlastnící pozemku, který žalovaný osázel, tedy dnem 28. února 1995, zatímco její pohledávka proti žalovanému vznikla až 23. 2. 1998, kdy došlo k prodeji dřeva vytěženého z jejích pozemků. V té době ovšem již byla pohledávka žalovaného promlčena ve dvouleté subjektivní promlčecí době podle § 107 odst. 2 ObčZ. Odvolací soud podle jejího názoru pochybil, když odmítl námitku promlčení, vznesenou až v odvolacím řízení, s poukazem na § 205a OSŘ, neboť důvodná námitka promlčení uplatněná kdykoli před právní mocí rozhodnutí ve věci (t. j. i v odvolacím řízení) vyvolá vždy právní účinky spočívající v tom, že promlčené právo nelze přiznat. Žalobkyně dále zpochybnila správnost konstrukce bezdůvodného obohacení na straně žalovaného, neboť – s ohledem na to, že porosty jsou podle § 120 ObčZ součástí pozemku – nelze vycházet z ceny prostředků vynaložených na vysázení stromků, jak to učinily soudy obou stupňů, ale z toho, oč se po osázení pozemku zvýšila jeho hodnota. Dovolatelka navrhla, aby byl napadený rozsudek zrušen, případně aby byl zrušen i rozsudek soudu prvního stupně a aby věc byla vrácena soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalovaný zpochybnil přípustnost dovolání žalobkyně s tím, že podle jeho názoru není napadený rozsudek rozhodnutím, které má po právní stránce zásadní význam. Pro případ, že by dovolací soud dospěl k závěru, že dovolání přípustné je, se žalovaný ztotožnil jak se závěrem odvolacího soudu, že s ohledem na § 205a OSŘ nemůže žalobkyně uplatnit námitku promlčení až v odvolacím řízení, tak i se způsobem, jak byla vypočítána výše jejího bezdůvodného obohacení. Žalovaný navrhl odmítnutí, případně zamítnutí dovolání.

Podle článku II zákona č. 59/2005 Sb., obsahujícího přechodná ustanovení k novele občanského soudního řádu provedené tímto zákonem, dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (t. j. před 1. dubnem 2005) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů se projednají podle dosavadních právních předpisů. S ohledem na den, kdy bylo napadené rozhodnutí vydáno, bylo tedy v řízení o dovolání postupováno podle občanského soudního řádu ve znění před novelou provedenou zákonem č. 59/2005 Sb. (dále opět jen „OSŘ“).

Podle § 236 odst. 1 OSŘ lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Proto se Nejvyšší soud ČR po zjištění, že dovolání bylo podáno včas k tomu oprávněnou osobou, zabýval nejprve tím, zda jde o dovolání přípustné.

Přípustnost dovolání proti potvrzujícím rozhodnutím odvolacího soudu ve věci samé je upravena v § 237 odst. 1 písm. b) a c) OSŘ. Podle písm. b) uvedeného ustanovení je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, kterým soud prvního stupně rozhodl ve věci samé jinak než v dřívějším rozsudku (usnesení) proto, že byl vázán právním názorem odvolacího soudu, který dřívější rozhodnutí zrušil. Vzhledem k tomu, že napadeným rozsudkem byl potvrzen v pořadí první rozsudek, který soud prvního stupně v této věci vydal, nepřipadá přípustnost dovolání žalobkyně podle § 237 odst. 1 písm. b) OSŘ v úvahu. Zbývá tedy přípustnost podle písm. c) téhož ustanovení, podle kterého je dovolání přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem (§ 237 odst. 3 OSŘ).

Ze znění těchto ustanovení je zřejmé, že přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ může být

založena pouze pro řešení právních otázek, tedy že musí být dán dovolací důvod opírající se o tvrzení, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Dovolací důvod, jímž lze namítat, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci, může být relevantní pouze v případě přípustného dovolání a sám o sobě, i kdyby byl naplněn, přípustnost dovolání založit nemůže. Proto z hlediska úvah o přípustnosti dovolání žalobkyně je námitka týkající se pochybení odvolacího soudu při aplikaci § 205a OSŘ, která je poukazem na procesní vadu, bez významu.

Závěr, že potvrzující rozsudek odvolacího soudu má ve smyslu § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ zásadní význam, může být spojován pouze s posouzením takových právních otázek, na kterých napadené rozhodnutí spočívá, které mají obecný přesah nebo jsou řešeny v rozporu s hmotným právem a jejichž posouzení odvolacím soudem dovolatel napadl. Z pohledu právního posouzení věci žalobkyně namítá pouze to, že odvolací soud (stejně jako soud prvního stupně) nesprávně stanovil výši bezdůvodného obohacení, které měla získat na úkor žalovaného, když za základ vzal náklady vynaložené na vysázení stromků na jejím pozemku, nikoli rozdíl ceny pozemku před osázením a po něm. Tuto otázku, na níž spočívá závěr o důvodnosti námítky započtení, soudy obou stupňů – jak bude dále uvedeno – vyřešily v rozporu s hmotným právem, a proto je dovolání žalobkyně přípustné.

Jelikož toto dovolání obsahuje náležitosti uvedené v § 241a odst. 1 OSŘ a je splněna i podmínka povinného zastoupení dovolatelky podle § 241 odst. 1 a 4 OSŘ, dovolací soud přezkoumal napadený rozsudek podle § 242 odst. 1 a 3 OSŘ a dospěl k závěru, že dovolání je opodstatněné.

Podle § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ lze dovolání podat z důvodu, že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění). O mylnou aplikaci se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. jestliže ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.

Podle § 451 ObčZ kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohatí, musí obohacení vydat. Podle § 458 odst. 1 ObčZ musí být vydáno vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením. Není-li to dobře možné, zejména proto, že obohacení záleželo ve výkonech, musí být poskytnuta peněžitá náhrada. Soudy obou stupňů postavily své rozhodnutí na závěru, že uplatněná pohledávka žalobkyně zanikla v důsledku započtení vzájemné pohledávky, kterou má vůči ní žalovaný z titulu bezdůvodného obohacení vzniklého osázením jejího pozemku borovicemi určenými na vánoční stromky. Vycházely přitom z toho, že vzájemná pohledávka představuje – podle odborného vyjádření Jaroslava Riedla z 29. 12. 1998 – částku nejméně 133.280,- Kč. Ze zmíněného odborného vyjádření je zřejmé, že Jaroslav Riedl dospěl k této částce vynásobením počtu stromků jejich cenou, kterou stanovil částkou 85,- Kč za kus. Žalobkyni je však nutno přisvědčit, pokud namítá, že tento výpočet výše bezdůvodného obohacení je nesprávný.

Už v rozsudku ze dne 29. července 2003, sp. zn. 22 Cdo 509/2003, uveřejněném v Souboru rozhodnutí Nejvyššího soudu, vydávaném nakladatelstvím C. H. Beck, svazku 26, pod č. C 2062, na který lze v podrobnostech odkázat, se dovolací soud detailně zabýval povahou lesních porostů a dospěl k závěru, že stromy lesa lze považovat za tzv. přirozené plody lesního pozemku. Z hlediska vlastnictví je pak nezbytné rozlišovat mezi plody neoddělenými a oddělenými. Neoddělené plody (tedy v případě lesního pozemku „stojící“ stromy) nejsou samostatnými věcmi, nýbrž součástí pozemku jako věci hlavní ve smyslu § 120 odst. 1 ObčZ a jako takové jsou vlastnictvím vlastníka věci hlavní. Z toho vyplývá, že sazenice stromů se vysazením na pozemek stávají jeho součástí a tudíž vlastnictvím vlastníka pozemku. To platí i v případě, že vlastníkem sazenic byla původně osoba od vlastníka pozemku odlišná. Pokud pro takovéto plnění vlastníka sazenic neexistuje (jako je tomu v této věci) právní důvod, vzniká na straně vlastníka pozemku bezdůvodné obohacení, které je podle § 451 ObčZ povinen vydat. Vydání sazenic, které se staly součástí pozemku, není dobře možné, a proto je na místě poskytnutí peněžité náhrady; nikoli ovšem ve výši hodnoty sazenic, resp. stromků (které přestaly být samostatnými věcmi), nýbrž ve výši zhodnocení pozemku v důsledku jejich vysazení. Pokud tedy soudy obou stupňů vycházely z toho, že výše bezdůvodného obohacení žalobkyně je dána hodnotou stromků, které na její pozemek vysázel žalovaný, jde o nesprávný výklad jinak správně použitých ustanovení § 451 a § 458 odst. 1 ObčZ, čili o naplnění dovolacího důvodu podle § 241a odst. 2 písm. b) OSŘ.

Podle § 241a odst. 2 písm. a) OSŘ lze dovolání podat z důvodu, že řízení je postiženo vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Žalobkyně spatřuje takovouto procesní vadu v tom, že se odvolací soud odmítl – s poukazem na § 205a OSŘ – zabývat její námitkou promlčení vzájemné pohledávky žalovaného, kterou vznesla až v odvolacím řízení. I v tomto směru je nutno dát jí za pravdu. Již v rozsudku ze dne 21. srpna 2003, sp. zn. 29 Odo 162/2003, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. R 13/2005, vyslovil Nejvyšší soud ČR názor, že účastník řízení může vznést námitku promlčení kdykoli za řízení (až do jeho pravomocného skončení), pouze s tím omezením, že v režimu tzv. neúplné apelace se může odvolací soud zabývat námitkou promlčení vznesenou až v odvolacím řízení jen tehdy, není-li spojena s nepřipustným uplatňováním nových skutečností a důkazů (§ 205a, § 211a OSŘ). Jestliže tedy odvolací soud konstatoval, že námitka promlčení nebyla uplatněna před soudem prvního stupně a není dána žádná z podmínek, za kterých by mohla být považována za odvolací důvod, a zcela ji pominul, aniž by se zabýval otázkou, zda žalobkyně tuto námitku nespojuje s nepřipustným uplatněním nových skutečností a důkazů, zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci. Tím je dán i dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. a) OSŘ.

Za této situace dovolacímu soudu nezbylo, než podle § 243b odst. 2 části věty za středníkem a odst. 3 věty první OSŘ napadený rozsudek zrušit a věc vrátit odvolacímu soudu k dalšímu řízení. I když nesprávné právní posouzení věci z hlediska výše bezdůvodného obohacení žalobkyně obsahuje i rozsudek soudu prvního stupně, je třeba nejprve řešit otázku případného promlčení nároku žalovaného, a tak nebylo důvodu pro postup podle § 243b odst. 3 věty druhé OSŘ.

V dalším průběhu řízení bude odvolací soud vázán právním názorem, který byl vysloven v tomto rozsudku (§ 243d odst. 1 věta první ve spojení s § 226 odst. 1 OSŘ). O náhradě nákladů řízení včetně nákladů řízení dovolacího bude rozhodnuto v novém rozhodnutí o věci (§ 243d odst. 1 věta druhá OSŘ).

Proti tomuto rozsudku není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 16. srpna 2005

Vít Jakšič, v.r.

předseda senátu